

ELEUTERIJAUS ZIELEJEVIČIAUS KNYGOS DANGIŠKASIS ŽVĖRYNAS ŽEMĖJE ILIUSTRACIJOS

Rūta Janonienė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS

DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų g. 15/1, LT-01131, Vilnius

ruta.janoniene@gmail.com

Straipsnyje analizuojamos XVII a. viduryje Vilniuje išleistos *Budslavo (Būdos) Dievo Motinos* paveikslo istorijai ir stebuklams skirtos knygos iliustracijos, aptariamam glaudus vaizdų santykis su knygos tekstu, nagrinėjamas raižinių turinys, jų simbolika.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Budslavas, mažesnieji broliai observantai (bernardinai), XVII a. grafika, Eleuterijus Zielejevičius, Švč. Mergelės Marijos ikonografija, Mikalojus Dolmat-Isaikovskis.

Bernardinų vienuolio, tuometinio Budslavo vienuolyno vyresniojo Eleuterijaus Zielejevičiaus 1651 m. lenkų kalba Vilniuje išleista knyga *Dangiškasis žvėrynas žemėje*¹ buvo skirta ir šioje bernardinų bažnyčioje saugomo stebuklingojo paveikslo istorijos įvykiams įamžinti, ir jo kultui platinti (leidinio data 1650 m.², tačiau tekste nurodyta, kad iš tiesų jis išspausdintas metais vėliau). Knygoje aprašyta ankstyviausia eremo

ir paveikslo istorija, taip pat surašyti nuo 1617 m. iki 1651 m. prie atvaizdo patirti stebuklai. Joje paskelbti duomenys vėliau kartoti įvairių apie Budslavą rašiusių autorių veikaluose.

Knygos autorius Zielejevičius buvo vienas žymesnių to meto Lietuvos bernardinų. Jis gimė 1610 m. Vilniuje, miestiečių šeimoje, čia įstojo į Mažesniųjų brolių observantų (bernardinų) ordiną (1634 m. davė įžadus), vėliau įvairiuose vienuolynuose ėjo pamokslininko pareigas³. 1648–1651 m. E. Zielejevičius buvo Budslavo rezidencijos vyresnysis (prezidentas)⁴. Be *Dangiškojo*

1 [Eleuthery Zielewicz], *Zwierzinnic Na Ziemi niebieski To iest Puszcza Budzka łaskami Boskiemi Oplýwajęca ktorých ludzie przy cudownym Obrazie Nas Panny w kosciele (sic) O. Bernardynow będocým (sic) doznawaję, W druk podona (sic) 1650, B. m. (Wilno).*

2 Leidimą knygą publikuoti 1650 m. kovo 31 d. suteikė Vilniaus vyskupas Jurgis Tiškevičius ir Mažosios Lenkijos bei Lietuvos bernardinų provincijolas Liudvikas Zbanšynijus (Zbąszynius) Vilniuje, cenzūravo provincijolo paskirta komisija, kurią sudarė Augustinas Vitunskis ir Mykolas Maškovskis. Dedicacijos tekstas parašytas Būdoje 1650 m. gegužės 12 d.

3 Wiesław Murawiec, „Zielejewicz Eleuteriusz“, in: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich*, pod. Red. Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego, Warszawa, 1981, p. 549–550.

4 Tik 1654 m. birželio 2 d., prašant lietuviams bernardinams ir argumentuojant, kad šioje vietoje gyvena daug brolių, buvo gautas mažesniųjų brolių observantų generalinio defensoriaus t. Augustino iš Monte Korvino (Augustinus a Monte Corvino)

ILLUSTRATIONS OF ELEUTERY
ZIELEJEWICZ'S BOOK
*A HEAVENLY MENAGERIE
ON EARTH*

Rūta Janonienė

KEYWORDS: Budslav, Observant Franciscans, 17th c. graphic arts, Eleutery Zielejewicz, iconography of the Mother of God, Mikołaj Dołmat-Isajkowski.

SUMMARY

The earliest story of Budslav Mother of God picture, written by Eleutery Zielejewicz in Polish, is recorded in the book *Zwierzinniec na ziemi niebieski to iest puszcza Budzka łaskami boskimi opływająca, których ludzie przy cudownym obrazie Nas. Panny w kosciele o. Bernardynów będącym doznawiaią* published in Vilnius in 1651 (the date in the book is given as 1650). The book was intended to record the historic events and to spread the cult of the painting; the text is supplemented by an ornate title page and three illustrations. The article discusses the close relationship between images and text; using the text and other written sources (particularly The Holy Bible), the content and symbols of woodcuts are examined. The nature of the illustrations is varied: the artistic expression of the title page and the coat of arms composition are abundant in the symbolic signs, they present a miraculous location (friary surrounded by woods, made famous by the appearance of the Virgin Mary and the miraculous painting of the Mother of God, which came into the monastery's possession in 1614). The book's benefactor and huntsman of the Lithuanian Grand Duchy Mikołaj Dołmat-Isajkowski is honoured in these illustrations as well and theological aspects of the Mother of God's doctrine are also presented. Two other woodcuts, one of them depicting Friary of Observant Franciscans in Budslav and its precise geographical surroundings, the second – the picture of Budslav Mother of God painting on the altar are of a different style – both presenting recognisable real objects of that time. These illustrations are valuable iconographic sources for the researching of architecture

of the church and iconography of the altar. However, a rather realistic illustration depicting Budslav and its area also contains the symbolic image of the appearance of the Virgin Mary in a generalised real landscape. Thus, two separate occurrences are visually joined: the appearance of the Virgin Mary and the miraculous painting are presented as the aspects of constant and infinite patronage of the Mother of God. The last woodcut depicting the altar with the painting and miracle scenes, possibly presents the real image of the altar. The presumption is raised that this illustration was created as a separate image circa 1647 – 1649 to spread the cult of Budslav Mother of God painting and wasn't originally intended for this book.